

VERSES POLC

Szerkeszti: Dr. Molitorisz Pál

Benka Gyula
(1838–1923)

*Tanárnak hivatott apostoli lényé;
Az ifjúságnak volt bálvány, vezére.
A lélek világát fejtegette hévvel,
Magasan szárnyaló szent lelkesedéssel.
(Ruttkay Sándor lelkész, Benka tanítványa)*

Az idős Benka

Békéscsabán született Sáros vármegyei eredetű pedagógus családban. Édesapja a mezőberényi, majd a szarvasi gimnázium tanára. Édesanyja, Szemián Johanna, egy csabai tanító „kedélyes és művelt” leánya. Korán árvaságra jutott, nagyszülei nevelték.

Elete, munkássága teljes egészében városunkhoz kötötte. Elemi iskoláit és a gimnáziumot már Szarvason végezte. 1856-tól a soproni, 1857–59-ig a pozsonyi ev. teológián, 1860–62-ig a berlini és göttingeni egyetemen végezte teológiai és bölcsészeti tanulmányait. Ezt követően 45 éven át a szarvasi főgimnázium tanára, negyedszázadon át, 1884-től 1908-ig – nyugdíjazásáig – igazgatója. Igazgatása alatt jelentősen fejlődött az intézmény, ekkor létesült az iskola új épülete (1906, a jelenlegi Pedagógiai Kar).

Megírta a gimnázium történetét (1895, 1901). Már 1863-ban megszervezte a gimnázium felsőbb osztályaihoz kapcsolódó tanítóképzést, mely 1907-ben vált önálló intézménnyé. Radikális demokrata nézeteket vallott, ápolta a '48-as hagyományokat, feldolgozta a forradalmi események szarvasi történetét. A munka volt az éltető eleme. Termékeny társadalompolitikai és pedagógiai írói munkásságot fejtett ki. Hazánkban elsőként foglalkozott gyermek-, fejlődés- és tapasztalati lélektani kérdésekkel és a nőneveléssel. Vonzódott a művészetekhez, művelte a zenét, férfikórust alapított és vezetett (1862). Írásai többnyire kéziratban maradtak. Első elnöke volt az 1893-ban megalakult szarvasi Tanító Egyesületnek. Hatalmas szónoklatokat, kulturális összejöveteleken magasan szárnyaló beszédek, szellemes felolvasásokat tartott.

Mind a tanítás során, mind a fegyelmezésben a szabadelvű felfogás jellemezte. Tanítványai szinte a rajongásig tisztelték és szerették, erről tanúskodnak a hozzáírt versek (Gyökössy Endre, Réthy László, Orosz Iván, id. Zerinváry Szilárd, Gajdács Pál, Székely Nuszbeke Sándor stb.).

Művelte a költészetet is, eszményei: a szabadság, az igazság, a közösség javára való munkálkodás. Abból a világból származott, amelyben az emberek még lelkesedni tudtak nemes ideálókért. Versei kötetben nem jelentek meg, főleg a szarvasi hétilapokban kaptak nyilvánosságot. Sírköve hátlapján is olvashatjuk egy megrázó verses vallomását. Az élettől búcsúzó Benka a most közölt *Végszó* c. versében csillantja meg utoljára sokszínű, gazdag lelkét.

Városunkban nevét viseli az ev. általános iskola; utcanév, a SZIE Pedagógiai Kara (az egykori gimnázium) udvarán pedig mellszobor őrzi emlékét. 1923. április 30-ának első órájában hunyt el Szarvason, porai az Ótemetőben nyugszanak.

Szarvasi lakóháza (Kossuth u. 6.)

Végszó

*Hogyha majd megkondul az utolsó óra
S szenteltvíz gyanánt könny hull koporsómra,
Ne gyászoljon senki, ne búsuljon értem,
Már eleget élte, végcélomhoz értem.*

*Átéltam a rémes, nemzetirtó harcot,
Mely millió magyart vértengerbe hajtott.
Láttam söpredéket, bosszúvágytól égve,
Rabolt, gyilkolt; bűne vádként szállt az égbe.*

*Hallottam kesergő özvegyek sirását,
Rongyos, éhes árvák kínos jajgatását,
Hallék győzelmével dicsekvő oly ellent,
Ki fegyveres kézzel vert le fegyvertelent.*

*Láttam árdrágítót, szállítót, lázítót,
Nyomukon gyűlölet s bosszú átkozódott,
Láttam hetykélkedő, rosszlelkű gavallért,
Júdás pénzt csörgetett hazaárulásért.*

*Ily aljasságoktól beteg ez a nemzet,
Bajon ma egykönnyen senki sem segíthet,
De okos belátás s józan önfegyelem,
Meggyógyít még Téged, én beteg nemzetem!*

*De ezt be nem várom, sietős az utam,
Túlvilág határán várnak reám nyolcan,
Kedves gyermekeim, áldott feleségem
Integet, hívogat, mint hajdanta régen.*

*Megyek már. Barátim, ne tartóztassatok,
Keskeny ajtó a sír, azon oda jutok,
De ha hazám felől jó hír száll szél szárnyán
S dicsősége ragyog, mint fényes szivárvány:
Akkor tán a sírban is megdobban szívem,
Mert én a hazámat igazán szerettem,
S örökké szeretem!*

*Bárcsak úgy szeretné mind az, aki magyar,
S akit e föld ápol, fölnevel, eltakar,
Akkor boldog lenne csakhamar a magyar,
Ez a szegény magyar!*